

LECTURES

No toca de peus a terra, la Terra!

Darreres notícies! La bola del món ha fet unes declaracions sensacionals! Com que ja fa molts anys que gira i gira sense parar està ben marejada, i, com que mai ningú no li ha agraït que fes aquesta feina tan monòtona, ha decidit fer vacances.

Aquell mateix vespre a casa de la Paula i en Pau també miraven la televisió. Tots dos germans, engrescats per la notícia, també volien fer vacances. Però la mare els va dir:

–Vosaltres ja n’heu fet, de vacances. Ara li toca a la Terra, pobreta!

Ningú no s’imaginava que a partir d’ara no existiria ni el dia ni la nit com abans, ni que els matins i els vespres durarien el mateix, perquè la Terra ja no girava: feia el que li donava la gana!

La TERRA portava una vida de senyora: prenia el sol, no feia res i només s’engreixava de manera que els països es van anar dilatant i les ciutats també es van eixamplar. Aleshores els habitants de la TERRA tardaven més temps per desplaçar-se d’un lloc a un altre.

Els terrestres es cansaven de caminar tant i sempre anaven amb un pam de llengua fora. La Paula i en Pau, com tots els nens del món, solien arribar tard a l’escola, perquè dia per altre s’allargava el camí. Però estaven molt contents, perquè ara tenien més espai per jugar: els patis eren immensos, els carrers amplíssims i les cases també s’havien tornat grandioses.

El món s’havia convertit en un gran desori, tot funcionava malament. Però a la Paula i a en Pau tot allò els divertia molt.

I vet aquí que un bon dia, la Terra es va cansar de prendre el sol i va fer bufar els vents de l’hivern. Així va ser com els habitants de la Terra van saltar d’un llarguíssim estiu a un sobtat hivern, sense passar per la tardor. Va començar a nevar, nevar, i va fer fred de debò.

Però la Terra no va pensar en totes les calipàndries que s'agafen a l'hivern i, com tots els habitants, també es va constipar.

Un enorme esternut va fer trontollar tots els països del món, com si s'hagués esdevingut un terratrèmol.

La TERRA, mig malalta, es va anar encongint perquè tenia esgarrifances de fred. Ara els països eren petits, petits i les ciutats semblaven de joguina.

Tothom vivia més premat que en una llauna de sardines, però la Paula i en Pau també la trobaven divertida, aquella nova situació.

De seguida es va constituir la Comissió No Toca de Peus a Terra, la Terra (CNTPTT), en la qual participaven persones de tot el món interessades a tornar les coses al seu lloc.

Les negociacions entre la Terra i els seus llogaters van començar des de l'espai. Un representant de la CNTPTT va parlar des del coet per un poderós altaveu:

–Admirada Terra: aquestes teves vacances ens han ben destarotat. Si us plau, torna a girar seguint el teu curs normal.

La Terra, que també sabia parlar tots els idiomes, va deixar anar cridant:

–Galifardeus! I les desfetes que m'han provocat les vostres guerres, què?

Però després va demostrar ser més assenyada que els mateixos terrestres i una monstruosa sotragada la va tornar a posar en bona rotació. Tot tornava a la normalitat.

La notícia no va agradar gens ni mica a la Paula i a en Pau, però en el fons sabien que tard o d'hora la Terra es cansaria de girar i tornaria a fer vacances.

Miquel Obiols (adaptació)

Un viatge per l'espai

La nostra veïna, la Lluna

La Lluna és l'**astre** que il·lumina les nostres nits. Gira al voltant de la Terra, per això diem que és el nostre **satèl·lit**. Si la Lluna brillés amb llum pròpia, veuríem sempre una bola lluminosa. En canvi, com que reflecteix la llum del Sol i gira al voltant de la Terra, cada nit la veiem diferent. Això són les **fases lunars**. Les fases lunars es repeteixen cada 28 dies. Quan la Lluna té forma de **C** és que minva; quan té forma de **D** és que creix.

1. Lluna nova
2. Quart creixent
3. Lluna plena
4. Quart minvant

Cara visible de la Lluna

La superfície de la Lluna té un relleu extraordinàriament accidentat. Els circs lunars arriben a fer 5.000 metres de fondària i en el cas del més gran, anomenat Clavius, fa 227 quilòmetres de diàmetre. També hi ha cadenes muntanyoses de gran altura, com els monts Leibniz, de 8.200 metres. A la Lluna també hi ha els anomenats mars lunars, que són regions amb una superfície aparentment llisa i l'aspecte de grans masses d'aigua.

Caminar per la Lluna!

Els astronautes que per primera vegada a la història van posar els peus a la Lluna van ser Neil Armstrong i Edwin Aldrin, el 20 de juliol de 1969. Anaven a bord de la nau *Apollo 11* dels Estats Units.

A la Lluna no hi ha vida i seria molt difícil que nosaltres hi poguéssim viure perquè no hi ha oxigen i, per tant, no s'hi pot respirar. A més a més, la gravetat, la força que atrau els cossos cap al sol, és molt feble. Per això, els astronautes semblava que saltessin.

El Sol, la nostra estrella

El Sol, com totes les estrelles, és una enorme bola de gasos molt calents que brilla per si mateixa. La superfície del Sol sempre està molt agitada, i en brollen enormes flames que s'aixequen milers i milers de quilòmetres.

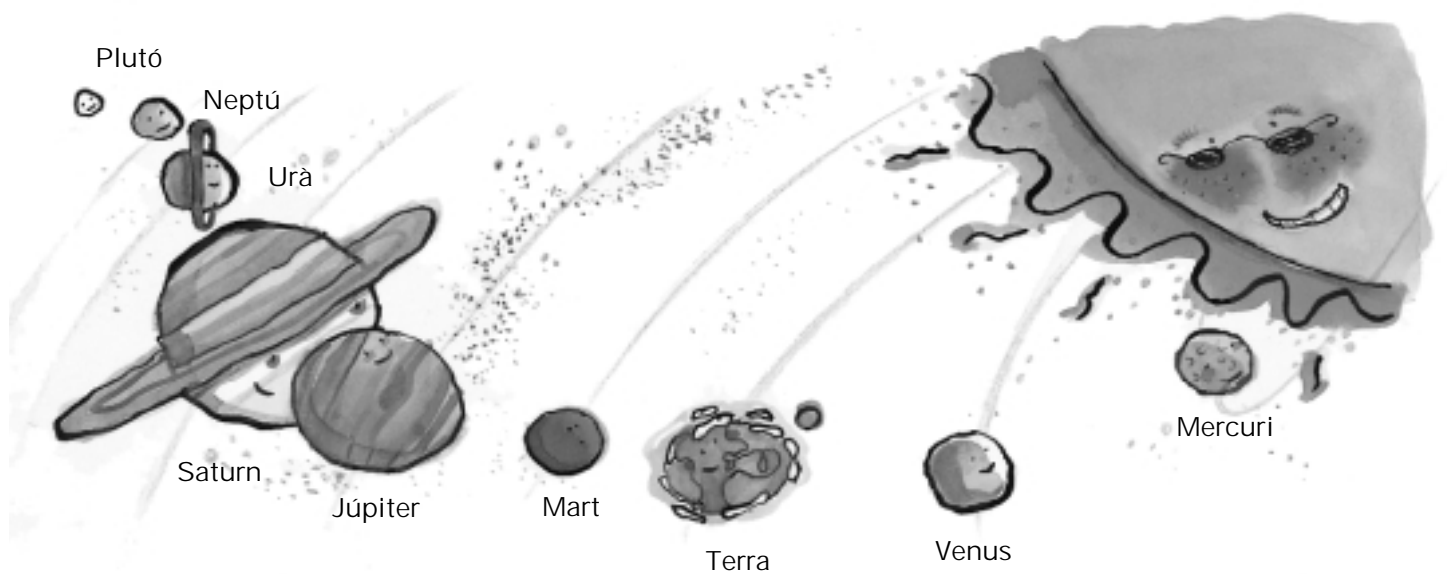
El Sol desprèn una quantitat formidable d'energia que ens escalfa i per això és possible la vida a la Terra.

El Sol està a la meitat de la seva existència. Les reserves d'energia que té permetran que brilli encara durant cinc mil milions d'anys més.

Els companys del Sol

Els **planetes** són mons que giren al voltant d'estrelles com el Sol i que no brillen per si mateixos. Al voltant del Sol hi giren nou planetes, entre els quals hi ha la Terra.

Mart, Venus i Mercuri tenen una escorça sòlida igual que la Terra. En canvi, Júpiter, Saturn, Urà i Neptú són unes enormes boles de gas, lleugeres i multi-colors. Plutó és un món minúscul format de gel i roca.

L'assemblea dels ases

Queixosos els ases de la desconsideració en què se'ls tenia, i sobretot, perquè l'home els pegava tant, tractaren de buscar un mitjà per millorar la seva condició social; i van fer una gran reunió els més entenimentats i savis de l'espècie.

Després de llargues discussions, van creure que el millor que podien fer era elevar un memorial de greuges al rei exposant-li els seus desigs.

Però, pres l'acord, el que fou difícil va ser trobar qui redactés el document, perquè cap dels reunits no sabia de lletra ni tenia coneixement que en sabés cap altre dels ases coneguts.

L'afer hauria estat aviat resolt encarregant la redacció del document a algun altre animal, però van considerar que fora un desprestigi per a l'espècie haver de recórrer a elements no interessats en l'afer.

Fetes llargues investigacions, van saber d'un vell ruc que sabia de lletra, i li fou encarregat per l'assemblea el dictat del memorial.

El vell ruc redactor del document va escollir com a paper una fulla de col, substància prou tova per poder-hi deixar marcada l'empremta de la seva pota, que féu servir de ploma.

Dictat el memorial, fou conferit l'encàrrec d'elevar-lo fins al rei a un vell ase que durant la discussió havia donat proves de molt de seny i de tenir una visió molt clara de l'afer.

I el vell ruc emprengué el camí del palau reial. Però, com que era jai i xacrós, aviat es va cansar i no se sentí amb prou forces per dur a cap la seva comesa.

En el poble on es trobava quan les forces li fallaren buscà un ruquet jove i eixerit, i li traspasà l'encàrrec amb la recomanació molt reiterada que posés tot el mirament possible en la seva comensal, perquè d'ell podia dependre la sort de l'espècie.

El ruquet acceptà l'encàrrec i emprengué el camí del palau del rei. Però heus aquí que de tant caminar agafà gana i com que no trobà res per menjar, sense pensar-s'hi gaire es menjà la fulla de col i amb ella el memorial. De seguida s'adonà que en trobar-se davant del rei no sabia pas què hauria de dir-li perquè gairebé ni sabia de què es tractava ni, que és cas!, parlar tan bé com la fulla de col s'explicava. I decidí presentar-se a l'assemblea i explicar el que li havia passat.

La sorpresa dels reunits fou tan gran que no saberen sinó llançar un gran crit d'admiració i tots feren un llarg «Aaaaa-ahhhh!», que encara repeteixen els ases quan bramen, perquè tot i els molts d'anys que han passat des que es donà el cas que hem explicat encara els dura la sorpresa.

Rondalla popular recollida per Joan Amades

Picasso, un artista genial

Un nen amb talent

Pablo Picasso neix el 1881 a Màlaga. Des de molt petit demostra que té molta facilitat per al dibuix i la pintura. El seu pare, que fa de professor de dibuix, ben aviat s'adona de les qualitats del seu fill i l'autoritza a pintar a les seves teles.

L'alumne més jove

Només amb catorze anys, Pablo es presenta a les proves d'accés a l'escola de Belles Arts de Barcelona. El jurat es meravella del seu treball. Pablo ha dibuixat perfectament el cos de l'home que posa com a model.

Les primeres obres

Als setze anys, Pablo deixa la família i se'n va a Madrid perquè vol pintar lliurement. Com que disposa de molt pocs diners passa gana i fred, però pinta nit i dia.

Al cap d'un temps torna a Barcelona. Allà intercanvia idees noves sobre art amb altres artistes amics seus.

En blau i rosa

A partir de l'any 1901 viatja molt a París. Els quadres que pinta en aquesta època estan envaïts per un color: el blau.

El 1904 es queda a viure a París. A mesura que hi treballa, el color rosa va formant part de les seves obres. Els col·leccionistes d'art s'interessen per la seva pintura.

Fonts d'inspiració

Un cop a París, Picasso visita tots els museus de la ciutat. Allà descobreix l'art antic, l'art africà... D'altra banda, Picasso reuneix en el seu taller tota mena d'objectes: flors artificials, tubs... El color, el material o la forma d'aquests objectes inspiren les seves obres.

Un quadre estrany

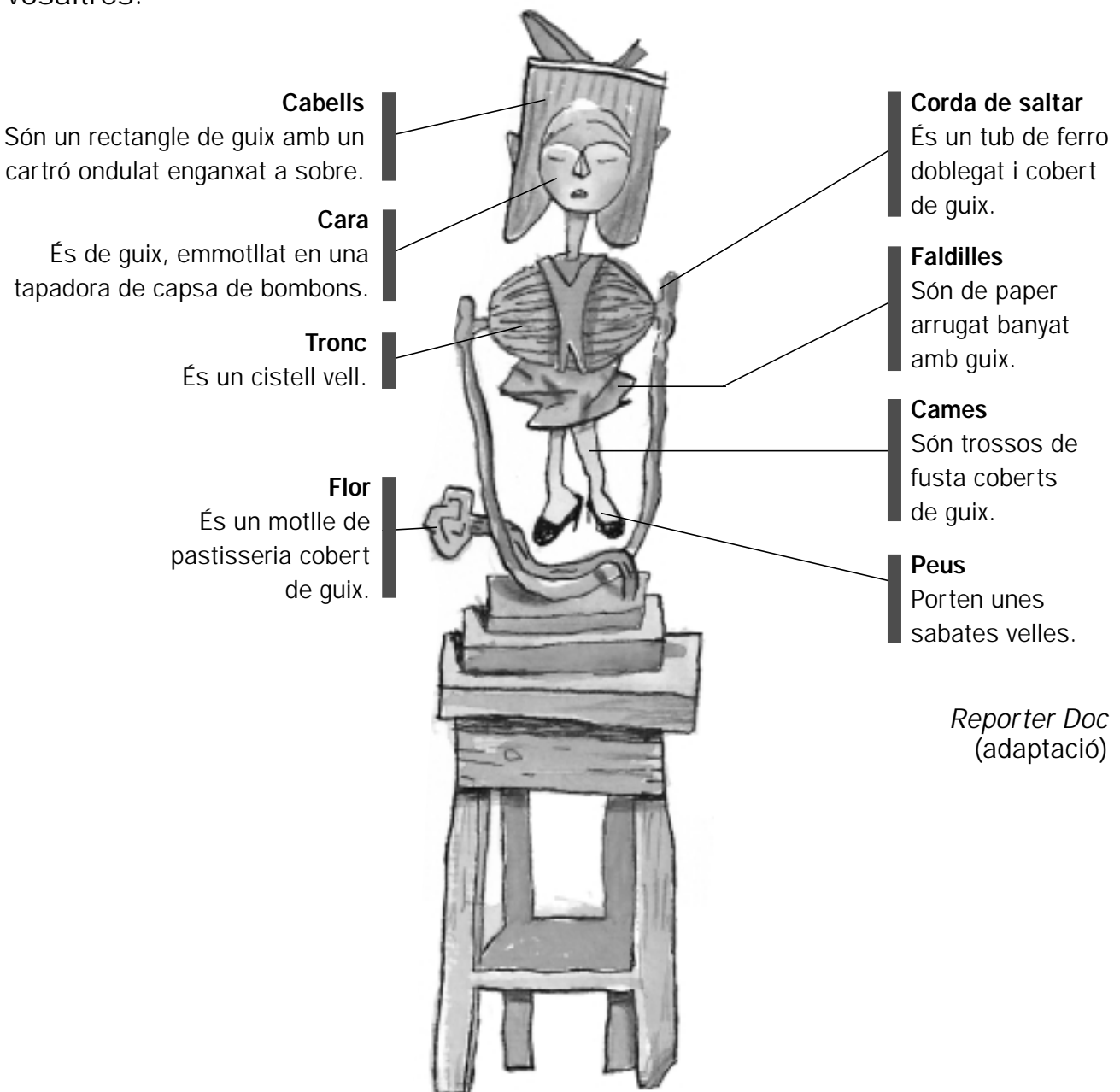
El 1907, Picasso prepara una tela immensa. Pretén dibuixar les cares sense detalls, igual com ha vist que fan els africans. Per això, utilitza cercles, quadrats...

Aquest quadre es diu *Les senyoretes del carrer d'Avinyó*.

Picasso al seu taller d'escultura

El 1950, Picasso viu en una petita ciutat del sud de França. Ha muntat el taller d'escultura a casa seva, una antiga fàbrica de perfums. Allà inventa estranyes escultures amb objectes que troba pel carrer, i fins i tot a les escombraries! Amb això fa *Nena saltant a corda*, una escultura tan alta com alguns de vosaltres.

Cabells

Són un rectangle de guix amb un cartró ondulat enganxat a sobre.

Cara

És de guix, emmotllat en una tapadora de capsa de bombons.

Tronc

És un cistell vell.

Flor

És un motlle de pastisseria cobert de guix.

Corda de saltar

És un tub de ferro doblegat i cobert de guix.

Faldilles

Són de paper arrugat banyat amb guix.

Cames

Són trossos de fusta coberts de guix.

Peus

Porten unes sabates velles.

Reporter Doc
(adaptació)

L'escriptura dels nombres

Pedretes i branquillons

El primer que se'ls va acudir als antics perses per arribar a comptar els nombres més alts, va ser usar **pedretes** o **branquillons**. Aquest mètode no s'usa, ara, però no costa gens fer-se càrrec de com anava. Voleu saber quants llapis teniu? Arreplegueu-los i busqueu pots o capsetes. Per saber quants n'hi ha, aneu-los posant als pots, en grups de deu: cada deu pots són cent llapis.

Els perses també feien servir tauletes amb tot de **senyals** com en un regle. Cada deu senyals, en feien un de més gros que els altres. Els primers calendaris eren així, cada dia un senyal, com el calendari que va fer servir el cèlebre naufrag Robinson Crusoe a la novel·la de Daniel Defoe.

L'escriptura

A l'època en què els humans aprenien a fer servir les rodes, van descobrir l'escriptura. Es van adonar que amb signes dibuixats o gravats sobre paper, pedra o fang es podia conservar i transmetre la llengua, que fins aleshores només era parlada.

Els egipcis, que escrivien amb jeroglífics, aviat es van adonar que si usaven signes especials per als nombres eren més fàcils de llegir i s'hi podien fer càlculs per escrit. I no van ser solament els egipcis. A tot arreu on hi havia una civilització avançada que sabia escriure i comerciava, i on hi havia una autoritat encarregada de fer censos i recollir impostos, es van inventar sistemes de numeració.

Els nombres romans

Els **nombres romans** són un dels molts sistemes de numeració que es van inventar en l'antiguitat. Aquests nombres encara els

fem servir avui dia per a algunes coses: numerar els capítols dels llibres, escriure els segles i les hores en alguns rellotges antics... En lloc de xifres, els nombres romans es fan combinant les lletres I, que val 1; V, que val 5; X, que val 10; L, que val 50; C, que val 100; D, que val 500 i M, que val 1.000. És un sistema complicat i no gens pràctic.

El sistema grec

Els romans van copiar els seus nombres d'uns de grecs, dels primers que es van inventar. El sistema grec funcionava d'una manera molt semblant a les pedretes dels perses, amb **ratlles** en lloc de pedretes. Els nombres de l'u al deu eren I, II, III, IIII, IIIII, IIIIII, IIIIIII, IIIIIIII, Δ . Per no fer tan llargs els nombres, en lloc de deu I escrivien una Δ (delta) que és la lletra grega inicial de la paraula deu. Repetint aquest truc podien comptar nombres més grans: en lloc de deu Δ posaven una H (cent), per deu H una X (mil) i per deu X una M (deu mil).

Les xifres

El sistema de numeració amb **xifres** que fem servir avui dia és molt més pràctic, perquè una mateixa xifra té valors diferents segons la posició que ocupa: a 1551 el primer cinc val per 500 i el segon només per 50. Per això s'anomena sistema posicional. Hi podem escriure nombres tan grans com vulguem.

Els mesopotàmics ja utilitzaven un sistema posicional tres mil anys abans de Crist, però amb la desaparició de la seva civilització es va perdre. No va ser fins al segle VII que a l'Índia el van redescobrir, i a Europa no es va imposar fins a uns quants segles més tard, quan els àrabs l'hi van portar. Això és una mostra de com a vegades els progressos humans s'obliden i de com pot arribar a costar de recuperar-los.

Joaquim Roé (adaptació)

El soldà, el formatge i els ratolins

Hi havia una vegada, en un país molt llunyà, un palau molt bonic. En aquest palau hi vivia un soldà que era un ignorant, una persona que no sabia res de res.

A aquest soldà li agradava tant el formatge, que tan sols es preocupava que els formatgers més importants del seu regne li fabriquessin els formatges més saborosos.

Però darrerament hi havia una altra cosa que el preocupava. Resulta que l'olor dels formatges havia atret centenars de ratolins, que es passejaven pel palau com si fossin a casa seva. I el pitjor era que es menjaven els formatges del soldà.

Un dia que va trobar un ratolí dins el formatge que s'estava menjant, es va empipar tant que va enviar a buscar els seus tres consellers i els va dir que, si l'endemà no havien desaparegut tots els ratolins del palau, els desterraria del regne.

Els tres consellers, que encara eren més ignorants que el soldà, es van quedar molt preocupats i no sabien què fer. Després de molt pensar van arribar a una solució i l'endemà van ordenar als criats que portessin tots els gats de la ciutat cap al palau. Quan els ratolins van veure els gats, van fugir corrents, i el soldà es va quedar més content que unes pasqües.

Però l'alegria no li va durar gaire, perquè els gats es trobaven tan bé a palau que no volien marxar. El soldà, a qui no agradava gens viure amb els gats, va enviar a buscar els consellers una altra vegada i els va demanar que el salvessin d'aquells gats. L'endemà van ordenar als criats que portessin tot de gossos. Quan els gats van veure els gossos van fugir corrents i el soldà es va quedar més content que un gínjol.

Però l'alegria li va durar poc, perquè els gossos es trobaven tan bé a palau que no volien marxar. El soldà, que no podia suportar els gossos, va cridar un altre cop els tres consellers i els va ordenar que fes-

sin alguna cosa per treure els gossos. Després de molt pensar van dir als criats que anessin a buscar uns quants lleons. Quan els lleons van arribar al palau, tots els gossos es van escapar i el soldà va quedar tranquil.

Però l'alegria se li va estroncar, perquè els lleons es trobaven tan bé a palau que no volien marxar. El soldà, que tenia molta por dels lleons, va cridar un altre cop els tres consellers i els va ordenar que fessin alguna cosa per fer fora els lleons.

Els consellers van pensar molt i van decidir enviar a buscar elefants. Quan els lleons van veure els elefants van fugir amb la cua entre les cames. I el soldà es va posar molt content.

Però l'alegria li va tornar a durar poc, perquè els elefants es trobaven tan bé al palau que no volien marxar. Amb les seves grans potes ho feien malbé tot. El soldà, que estava molt enfadat, cridava als seus consellers que fessin alguna cosa.

Aquesta vegada els consellers realment no sabien què fer i estaven desesperats. Un criat els va dir que havia llegit en un conte que els elefants tenien por dels ratolins. Els consellers, tots contents, van anar a veure el soldà i li van explicar que, per fer fora els elefants, haurien de tornar els ratolins. El soldà es va aixecar cridant que no volia de cap manera que els ratolins tornessin a palau i es mengessin els formatges. Però els consellers li van dir que l'única cosa que feia por als elefants eren els ratolins i finalment el soldà va acceptar que tornessin. Quan van arribar els ratolins, els elefants van fugir cridant com uns bojos.

Ara els ratolins tornen a córrer per tot el palau i continuen menjant-se els formatges del soldà, però el soldà no està enfadat perquè pensa que és millor viure amb els ratolins que no pas amb els elefants.

Missatge: En aquest conte podem veure que amb la ignorància no es resolen els problemes. Ja s'ha vist com cada solució que trobaven els consellers era pitjor que l'anterior.

Hassan Ahmad Dezfuli (adaptació)

La llegenda d'en Morgat

Segons explica una vella tradició, abans de la formació de l'estany, les poblacions de Banyoles i Porqueres estaven unides per una fèrtil planúria. Era una plana molt rica, plena de camps de blat, arbres fruiters i un bé de Déu d'animalons de tota mena que alegraven la vida dels camperols.

Una tarda de calma, quan el sol ja es ponia, en un cel puríssim com pensaments d'infant, en Morgat, un pagès que vivia en un turó al voltant de la plana, llaurava els camps amb una parella de bous. De sobte va sentir una veu clara i vibrant que deia:

Morgat, Morgat,
agafa la llaura
i vés sota teulat!

(Que vol dir: agafa els bous i l'eina de llaurar, i vés a casa.)

El bon pagès, de galtes vermelles i bon cor, es quedà confús. Va mirar pertot arreu per si veia algú.

–Sí que és estrany! –va dir-se–. Diria que algú m'ha cridat i no veig ningú a l'entorn. Serà que em xiulen les orelles?

I sense fer-ne més cas tornà a la feina. Però no havia fet encara dues passes, que la mateixa veu va cridar:

Morgat, Morgat,
agafa els bous
i vés-te'n a casa!

El camperol, tot estranyat, va pensar:

–No em xiulen les orelles, perquè ho he sentit ben clar. Però que me'n vagi...? Per què? El vent no bufa, fa bon temps. No ho entenc, com hi ha món!

I continuà treballant. Però heus aquí que per tercera vegada va ressonar la misteriosa veu, més forta que mai:

Morgat, Morgat,
vés-te'n a casa
o seràs negat!

Ja no va dubtar més, perquè en aquell moment va sentir un soroll estrany, com si sortís de sota terra, mentre aquesta tremolava tan fort, que el pobre Morgat no podia ni aguantar l'equilibri i els bous van començar a córrer i a fugir turó amunt.

I en Morgat, molt espantat, va arrencar a córrer darrere la parella d'animals.

I heus aquí que quan varen arribar a la pineda del seu mas, tot el pla s'enfonsà com per art d'encantament.

En Morgat, groc d'espant, veia pujar del fons de la terra unes onades gegantines que inundaren tots els camps, conreus i arbres de tota la contrada.

Poc després, les aigües es calmaren i deixaren format un gran bassal: l'estany de Banyoles!

Lluís Constans (adaptació)

I ara la història...

A la part alta de Banyoles, quasi arran dels carrers de la ciutat, hi ha l'estany més important de Catalunya.

Quan es va formar l'estany, fa milers i milers d'anys, les comarques del Pla de l'Estany i la Garrotxa patien molts terratrèmols. Això i l'activitat dels volcans propers de Santa Pau i d'Olot van provocar un moviment de terres i es va fer una escletxa molt fonda, on van quedar estancades totes les aigües de les rodalies i les dels vessants de les muntanyes.

Avui dia encara existeix el mas d'en Morgat, que està situat sobre un turonet des d'on es divisa l'estany. En aquest mas conserven els escrits antics que expliquen la llegenda del pobre Morgat.

Peixos sorprenents

El peix més gros i el peix més petit

Alguns tipus de peixos són tan petits que només fan nou o deu mil·límetres de llarg. Un peix d'aquests no és més gros que la punta del teu dit petit.

En canvi, el tauró balena pot pesar més que tres elefants junts i ser més llarg que cinc cotxes familiars posats en filera!

◀ El tauró balena té una boca gegant.

▼ Alguns gòbits són minúsculs.

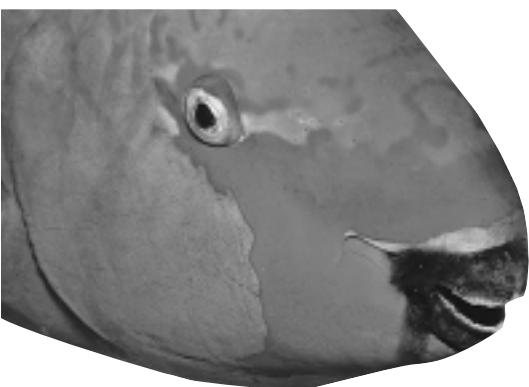

El menjar dels peixos

Els peixos mengen coses diverses, que obtenen de mil maneres diferents. Alguns peixos tenen les dents afilades i encalquen les seves preses pel mar, però n'hi ha que tenen maneres molt més sofisticades.

▲ El peix lloro menja coral, que és dur com la roca. Té els llavis durs per desprendre el coral i les dents planes per triturar-lo.

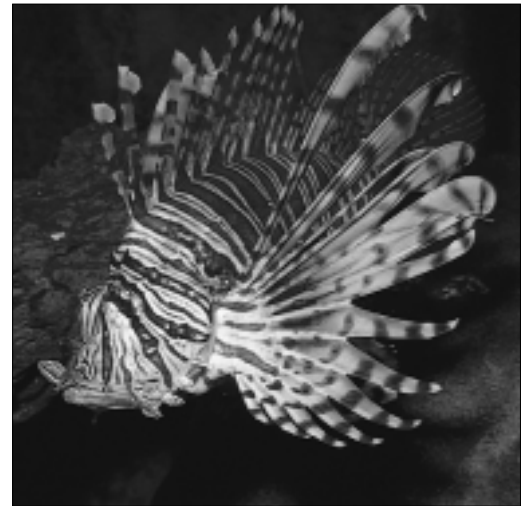
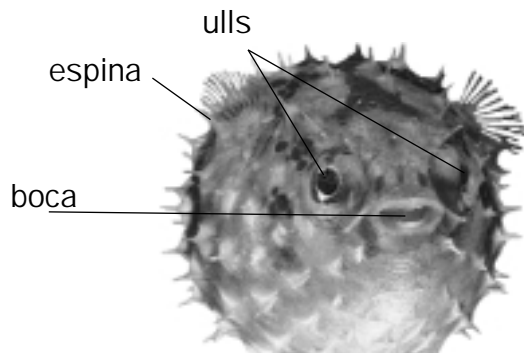
◀ El peix papallona posa el musell allargat entre les roques per xuclar-ne els cucs.

Estranys i meravellosos

Alguns peixos no tenen forma de peix! Fan servir les seves formes estranyes per camuflar-se o per espantar els peixos més grossos.

- ▼ El peix eriçó espanta els seus enemics engolint aigua i inflant-se com un globus!

- ▲ El drac de foc obre les seves llargues aletes com si fossin ventalls i té el cos ratllat. D'aquesta manera avisa els altres que té espines verinoses.

Les rajades

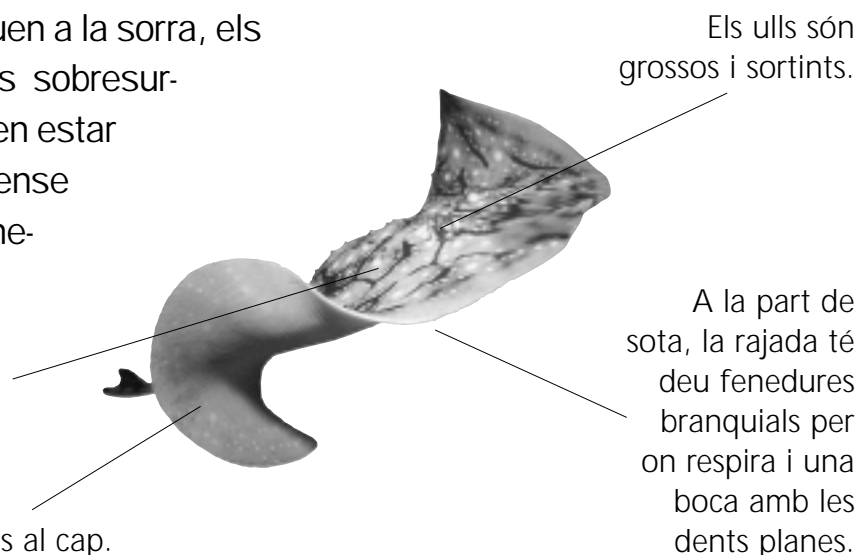
Les rajades són uns peixos molt corrents. Hi ha més de 400 tipus diferents de rajades, però la majoria són aplanades i tenen forma de rombe.

Les rajades són uns dels nedadors més elegants del mar. Quan fan batre les seves grans aletes, «volen» com si fossin grans ocells submarins. Fent aquest moviment, les rajades aixequen grans núvols de sorra que posen al descobert els crancs, un dels seus menjars favorits.

Quan les rajades s'amaguen a la sorra, els seus ulls grossos i sortints sobresurten. D'aquesta manera poden estar a l'aguait de les preses sense que les molestin els seus enemics.

Els dibuixos com remolins que té a la pell, ajuden l'animal a amagar-se quan jeu a la sorra.

Les aletes pectorals estan unides al cap.

El camí que no duia enlloc

Del poble, n'eixien tres camins: l'un anava cap a mar, el segon cap a la ciutat i el tercer no anava enlloc.

En Martí ho sabia perquè ho havia preguntat a tothom, i de tothom havia rebut la mateixa resposta:

- Aquest camí? No porta enlloc. És inútil anar-hi.
- Però aleshores, per què l'han fet? -insistia en Martí.
- No l'ha fet ningú, sempre hi ha estat.
- Però ningú no ha anat mai a veure on duu?
- Si et diem que no hi ha res a veure...

Era tan obstinat que van començar a anomenar-lo Martí Caparrut, però ell no s'empipava i continuava pensant en el camí que no duia enlloc.

Quan va ser prou gran, un matí es va llevar d'hora, va sortir del poble i sense pensar-s'ho gens va enfilel el camí misteriós. A dreta i esquerra hi havia unes mates, però ben aviat van començar els boscos. Les branques dels arbres s'entrecreuaven per sobre del camí i formaven un túnel fosc i fresc en el qual penetrava només de tant en tant un raig de sol.

Camina que caminaràs, el túnel no s'acabava mai i a en Martí li feien mal els peus, i quan ja començava a pensar que faria bé de tornar-se'n enrere, va veure un gos.

El gos el va anar a trobar remenant la cua i li va llepar les mans; després va seguir pel camí i es girava a cada pas per veure si en Martí encara el seguia.

- Ja vinc, ja vinc! -deia en Martí, picat per la curiositat.

Finalment, el bosc va començar a esclarissarse: va reapareixer el cel i el camí va acabar davant d'una gran reixa de ferro.

A través dels barrots, en Martí va veure un castell amb totes les portes i les finestres esbatanades. Des del balcó, una bellíssima senyora saludava amb la mà i cridava alegrement:

–Endavant, endavant, Martí Caparrut!

–Veus –es va felicitar en Martí–, jo no sabia que havia d'arribar aquí, però ella sí.

Va empènyer la reixa, va travessar el parc i va entrar a la sala del castell just a temps de fer una reverència a la bella senyora, que baixava l'escalinata.

–Aleshores, no t'ho has cregut? –va dir la senyora.

–Què és el que no m'he cregut? –es va estranyar en Martí.

–La història del camí que no duia enlloc –va afegir la senyora.

–Era massa estúpida. I a mi em sembla que hi ha més llocs que no pas camins per anar-hi –va fer en Martí.

–Certament, només cal tenir ganes de moure's. Ara, vine, que t'ensenyaré el castell –li va dir la senyora.

Hi havia més de cent sales curulles de tresors de tota mena, com en els castells dels contes. I a cada moment la bella senyora deia:

–Agafa el que vulguis. Ja et deixaré un carro per dur el pes.

Imagineu-vos si es va fer pregar gaire, en Martí! El carro era ben ple quan se'n va anar. En el pescant, s'hi va asseure el gos, que era un gos ensinistrat i sabia governar els cavalls.

Al poble, on ja l'havien donat per mort, en Martí Caparrut va ser rebut amb molta sorpresa. El gos va descarregar al mig de la plaça tots els tresors, va remenar dues vegades la cua per dir adéu, es va tornar a enfilar al pescant, i au, enllà, enmig d'un núvol de pols. En Martí va fer regals a tothom, amics i enemics, i va haver d'explicar cent vegades la seva aventura, i cada vegada que acabava, algú s'afanyava a enfilar el camí que no duia enlloc.

Però aquell mateix vespre van tornar l'un darrere l'altre, amb la cara llarga per la ràbia: el camí, segons ells, acabava al mig del bosc, entre un mar de bardisses.

No hi havia ni reixa, ni castell, ni bella senyora. Perquè alguns tresors només existeixen per al primer que segueix el camí nou, i el primer havia estat en Martí Caparrut.

Gianni Rodari (adaptació)

La fageda d'en Jordà

Pels volts d'Olot es troba la fageda d'en Jordà. És dins el terme de Santa Pau, un municipi de la comarca de la Garrotxa.

La regió volcànica d'Olot té, dins el terme de Santa Pau, alguns dels antics volcans més importants de la zona, com el turó de Croscat, Santa Margarida de la Cot i el puig de la Costa.

La part més muntanyosa està coberta de boscos de faigs, roures i alzines, i a la zona plana s'hi conreen cereals, farratges, patates, blat de moro i llegums.

Una fageda és un bosc de faigs. Els faigs són arbres de fulla caduca; això vol dir que tenen les fulles verdes fins a la tardor, quan van prenent una tonalitat primer groguenca i després vermellova, fins que a la fi cauen a terra. A primers de novembre, els faigs agafen uns tons vermellosos tan vius i intensos que semblen talment els d'un incendi.

Dalt d'un carruatge

Des de fa uns anys, la fageda d'en Jordà es pot visitar en carro. Es tracta d'una passejada turística que permet al visitant apreciar la bellesa d'aquest paratge, a la vegada que fa ús d'un mitjà de transport tradicional. Aquest fet desperta antics records a la gent gran i permet a la gent jove fer-se càrrec de la manera com es viatjava antigament.

Dalt d'un carro tirat per una euga i menat per un expert carreter, els viatgers s'endinsen a la fageda per un camí ramader, fan un tomb pel cor del bosc i tornen al lloc de sortida. El volt dura aproximadament una hora perquè, a mig trajecte, es fa una parada en què els viatgers baixen del carro i fan un tros a peu per dins la fageda.

Durant el trajecte per dins el bosc, el camí presenta repetjions o petites pujades. És curiós comprovar com, sempre que se n'acosta un, l'animal agafa embranzida sense que l'amo li hagi de dir res. Quan el carreter vol que l'euga s'aturi, crida «booooo!», i la bèstia obeeix; quan vol que vagi més de pressa li fa «arri, arri!»; quan vol que l'animal giri cap a la dreta o cap a l'esquerra, li estira una o altra regna.

Parc natural

La fageda d'en Jordà, situada a uns 500 metres sobre el nivell del mar, forma part del Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa. És una reserva natural molt valuosa que cal preservar perquè és d'una gran raresa.

La superfície de la fageda està recoberta d'una gran colada de lava que el volcà Croscat va despendre fa uns 17.000 anys. Aquesta colada de lava forma unes prominències molt característiques, anomenades tossols.

Dins la fageda hi viuen un gran nombre d'ocells: gaigs, picots, merles, tudons, cucuts... i a l'estiu, el nombre d'espècies augmenta considerablement.

Els mamífers que habiten a la fageda són els propis dels boscos caducifolis, és a dir, dels arbres que perden la fulla. Hi ha esquirols, conills, rates cellardes, musaranyes, teixons i fagines. La cacera hi està totalment prohibida.

El Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa s'ocupa de la gestió de la fageda d'en Jordà, que està fortament protegida. Tot i així, la protecció efectiva d'aquest valuós indret tan sols podrà assegurar-se amb la col·laboració de tothom.

Carles Riera (adaptació)

El Nepal, espectacular

Una geografia espectacular

La Terra és tan gran i tan petita alhora! Després de setze hores d'avió podem sobrevolar i travessar les muntanyes més altes del planeta: la serralada de l'Himàlaia. I allà, just al bell mig d'aquest laberint de valls i carenes gegantines, de cims nevats i rius abruptes i cabalosos, hi ha un país bell i amagat per aquesta geografia espectacular: el Nepal.

El Nepal és un país de l'Àsia central, prou conegut per les seves muntanyes, que fa frontera amb dos dels països més grans del món: la Xina i l'Índia. El seu emplaçament estratègic entre aquests dos països i les carenes de pas difícil, han fet que el Nepal pogués resistir les escomeses de la Xina, que va envair el Tibet. D'altra banda, el país ha mantingut bones relacions amb l'Índia, a qui ja va bé no tenir fronteres directes amb la Xina, el país més poblat de la Terra.

A la serralada de l'Himàlaia hi ha alguns dels pics més alts de la Terra, com l'Everest o l'Annapurna.

Un país de contrastos

La gran varietat de pobles i cultures fa que al Nepal es parlin més de trenta llengües i dialectes diferents. Els habitants de les valls més aïllades són els pobles xerpes, coolies, tamang...; també hi ha grups tribals que viuen en les zones de muntanya; i els gurung, limbu, megar, newar, rai..., que viuen a les valls centrals del país, principalment a la de Kàtman-du, a la jungla i a l'altiplà de Terai.

Als mercats de les ciutats es pot veure la gran diversitat de pobles i cultures que conviuen al Nepal.

Un altre dels grans contrastos que ofereix el Nepal és poder veure la fauna tan variada que viu en un territori tan petit. A les zones de muntanya trobem animals com iacs, antílops i cèrvids de diferents espècies, óssos, grans ocells rapinyaires –com voltors o àligues–, i també el lleopard de les neus. A la jungla hi ha elefants, rinoceronts, cocodrils, tota mena de rèptils, búfals... i els famosos tigres del Terai. A més, pertot arreu hi ha mones, que es troben fins en els llocs més inesperats.

Als pobles de muntanya, els nens comencen de ben petits a portejar material. Les càrregues, quan siguin grans, poden superar els 50 quilos.

Els nens del Nepal

El Nepal és un dels països més pobres de la Terra i quasi la meitat de la població té menys de quinze anys. El fet que la meitat dels divuit milions de nepalesos siguin nens, fa que aquests siguin una peça clau en el desenvolupament del país.

Els nens del Nepal tenen els oficis més variats en un país que té molt pocs recursos econòmics. Avui dia, en el món occidental no està ben vist que els nens treballin, però al Nepal hi ha nens que són paletes, cambriers, forners, sabaters... També hi ha molts nens que treballen al camp o a la ramaderia. Entre els pobles de muntanya hi ha nens que fan de guies i portejadors.

Només un de cada quatre nens entre sis i catorze anys va a l'escola. Encara que, teòricament, l'escolarització és obligatòria, a la pràctica es fa impossible de controlar.

Els nens del Nepal tenen alguna cosa d'especial. Saben que cada dia que es lleven han de treballar per sobreviure, però la seva activitat és tranquil·la i alegre. Saben que viuen en un dels països més bonics i més feréstecs de la Terra i que els seus veïns els cobegen, però la seva rialla és sincera i oberta. Saben que tindran poques oportunitats de viure amb comoditats, però els seus ulls miren cap a les muntanyes més boniques del món i ens conviden a anar-hi.

Jordi Quera (adaptació)

Pimi

Ara em toca a mi! M'he hagut d'esperar tanta estona mentre els altres explicaven les seves històries!

Començaré per dir-vos el meu nom. Jo em dic Pimi. Pimi no és pas el meu nom real, el nom que realment em van posar el meu pare i la meva mare. Pimi és el nom que jo m'he posat.

Quants anys tinc? Els mateixos que vosaltres.

Sé plegar les cames i caminar de genolls. El pare diu que sembla que sigui de goma. Ahir al vespre em vaig posar els peus al voltant del coll i vaig caminar amb les mans!

La mare diu que sembla que sigui de vinagre. No sé què és «vinagre». Deu ser alguna cosa bona, com els gelats.

La meva història és llarga de debò, de manera que valdrà més que us hi assegueu. (Aquest any tinc molta més paciència que l'any passat. L'any passat hauria dit: «Seieu! No us explicaré pas res més fins que no ho feu. Tinc moltes coses per anar pensant mentre m'espero.»)

És ben curiós! Ja no m'agrada parlar d'aquesta manera! L'únic que vull és continuar explicant la meva història.

La raó d'haver inventat una història és que tots els de la classe n'havíem d'inventar una. El que ara us vull explicar és la història de com es va inventar la meva història. Primer hi ha la història; i després hi ha la història de com va passar.

Nosaltres ni ho sabíem que ens havíem d'inventar una història, fins que el senyor Moliner ens va parlar d'anar al zoo.

El senyor Moliner és el nostre mestre. Té les orelles que li surten una mica, com ara les meves. Però jo puc bellugar les orelles, i ell no pot. (No vull pas dir que ell no pugui bellugar les meves orelles. Vull dir que no pot bellugar les seves!)

El senyor Moliner és molt i molt vell! Mireu si n'arriba a ser, que té una filla que espera una criatura! Ja fa realment molt temps que és a l'escola! Potser sí que va conèixer en Jaume I. (L'any passat l'hi hauria preguntat, però ara tinc més seny.)

En tot cas, el senyor Moliner ens va dir que faríem una excursió al zoo, i que volia que després cadascun de nosaltres s'inventés una història sobre l'excursió. O sobre els animals que haguéssim vist. O sobre els llocs d'origen dels animals.

–La història pot ser sobre qualsevol cosa que un zoo us suggereixi –va dir el senyor Moliner.

Ho recordo molt bé, el que ens va dir. Per això em vaig inventar una història que no tractava pas d'un zoo, sinó d'una cosa que el zoo em va suggerir.

Just abans de deixar-nos anar a dinar, el senyor Moliner es va arreparar a la cadira, es va netejar un moment les ulleres i va dir:

–Sobre l'excursió al zoo... voldria dir una altra cosa. Vull que cadascun de vosaltres faci el següent: que cadascun tingui un secret i que no l'expliqui a ningú!

–Ni als nostres millors amics? –vaig dir.

–Ni a vostè? –va preguntar la Núria.

–Ni a mi –va afegir el senyor Moliner.

Lavors va parlar la Isabel. Jo pensava en la Isabel quan vaig dir allò dels nostres millors amics. Ella és la meva millor amiga.

–Quina mena de secret? –va dir la Isabel.

–Que cadascú pensi en un animal que sigui el seu preferit. Això serà la vostra criatura misteriosa. Quan us passegeu pel zoo amb la resta de la classe, obriu ben bé els ulls per veure la vostra criatura misteriosa. I quan la vegeu, penseu en la manera de fer entrar la vostra criatura en la vostra història.

Quins nervis! Perquè no havia pas de rumiar quina seria la meva criatura misteriosa; ho vaig saber de seguida. I sabia que ningú més no escolliria la mateixa que jo.

Quan sortíem cap al menjador, vaig poder veure que en Tomi deia coses a la Cati a cau d'orella, per mirar de descobrir quina seria la seva criatura misteriosa.

Pel corredor, la Isabel i jo anàvem agafats. No ens vam dir res. Jo pensava que tenia molta sort de tenir una amiga que no intentaria arrencar-me el secret.

Matthew Lipman (adaptació)

El país d'Oleanna

Oleanna era un país d'homes i dones com nosaltres, només que amb una diferència: podien volar. Sota les espatlles, els oleannencs hi tenien dues ales petites que els permetien moure's lliurement per l'aire com si fossin ocells.

Per anar a escola, a la feina o a comprar, els oleannencs no utilitzaven ni el cotxe ni l'autobús... ni tan sols les cames! Agafaven embranzida i en un vol es plantaven de seguida allà on anaven. Com que anar volant d'un lloc a l'altre era més ràpid, els homes i les dones d'Oleanna gairebé no utilitzaven les cames. Només les feien servir en casos molt excepcionals, quan prenien mal o no tenien pressa.

Així, doncs, la vida en aquest país tan sorprenent transcorria per les altures: la majoria de botigues, oficines i escoles eren als pisos més alts dels edificis, que no tenien escales ni ascensors perquè tothom entrava i sortia volant per les finestres. Les botigues i les oficines que quedaven a planta baixa eren molt poques i, a més a més, eren molt velles perquè tothom s'estimava més comprar en un modern supermercat de les altures o treballar en un assolellat àtic. Tot i que algunes escoles eren a peu pla del carrer, a l'hora del pati tots els nens i nenes volaven ben amunt, i jugaven a amagar-se darrere els núvols.

A Oleanna tothom vivia als núvols i era molt feliç. Bé..., tothom, no. De fet, hi havia un problema, perquè alguns oleannencs no podien volar i la passaven una mica magra. Algunes persones naixien sense ales, o amb les ales massa petites per poder volar. També hi havia oleannencs que havien tingut accidents en topar contra una muntanya o en quedar enganxats a la branca d'un arbre i se'ls havien fet malbé les ales.

Aquests oleannencs no voladors s'havien hagut d'espavilar i, per això, sabien córrer més i millor que els voladors. Com que no podien volar, sempre havien d'anar a peu a tot arreu i les cames se'ls havien tornat fortes i àgils, mentre que les dels voladors sovint eren més febles. La majoria d'oleannencs voladors no s'adonava de les qualitats dels no voladors.

Els nens i les nenes oleannencs no voladors sabien dibuixar, cantar, estudiar i parlar tan bé com els altres nens i nenes voladors, o fins i tot més bé. Ara bé, com que la majoria d'activitats es feien en l'aire, ells molt poques vegades podien participar en els festivals de cançó o en els concursos de dibuix que s'organitzaven al país.

Els pares dels nens no voladors havien demanat als governants d'Oleanna que posessin avions per ajudar-los a volar i així poder fer les mateixes coses que els altres, però els deien que aquest servei era molt car.

Per sort, hi havia nens i nenes voladors que eren amics dels nens sense ales. Aquests nens estaven molt contents de tenir amics «no voladors» perquè amb ells feien coses que habitualment no podien fer quan eren a l'aire, com ara passejar per la ciutat, gaudir dels arbres, observar animalons com les formigues, ballar... Els nens sense ales ensenyaven als seus amics voladors a córrer, a nedar... i s'ho passaven bomba.

Quan els nens no voladors es feien grans, tenien moltes dificultats de trobar feina perquè no podien arribar als despatxos més alts dels edificis. I era una llàstima perquè, encara que hi hagués persones sense ales molt ben preparades, sovint es trobaven que havien de fer treballs que molt poca gent considerava importants.

M.R. Buxarrais (adaptació)

El nen de la guerra

La vida de la Gina era molt distreta, però no li passava mai res d'extraordinari, fins que un dia va arribar el nen de la guerra.

En recomençar les classes pel gener, després de les vacances de Nadal, la senyoreta els va dir:

–Escolteu-me bé. Durant uns quants mesos tindreu un company nou. Serà un company molt especial. És un nen que s'ha hagut de refugiar aquí, amb unes quantes persones més, perquè al seu país hi ha guerra. Com que al seu grup tot són persones grans i no saben quant de temps s'hauran de quedar, ens han demanat que el volguéssim a l'escola perquè vegi altres nens.

–Com es diu?

–Damir. Ara us ho escric a la pissarra.

La senyoreta va escriure: «Damir Jabocevic.»

–Quin nom més estrany!

–Sí. I no sé gaire com s'ha de pronunciar. Bé. Ja ho aprendrem.

–Parla com nosaltres? –va preguntar una nena.

–No. I precisament us volia dir això. Ell no us entendrà, o sigui que no l'atabaleu dient-li coses. Només feu-li somriures quan us miri i espereu tranquils que li vinguin ganes de ser amic vostre.

–Sí, senyoreta –van dir tots.

La senyoreta va sortir. Al cap d'una estoneta va tornar a la classe amb un nen molt ros, i gairebé tots els nens i nenes es van aixecar i, en comptes de recordar-se del que els havien recomanat, deien coses al nen o parlaven entre ells i feien molt xivarri. Aleshores el nen es va tapar la cara amb un braç i no volia entrar.

–Voleu fer el favor de callar d'una vegada? –va dir la senyoreta molt enfadada.

Els nens de la classe van callar una mica. Quan va haver-hi una mica de silenci, la senyoreta va fer una rialla al nen, li va acariciar els cabells i li va donar un bloc de dibuix, una capsa de retoladors, un bolígraf, un llapis, una goma i uns quants folis blancs. El nen ho va agafar sense aixecar el cap.

La senyoreta va anar decidida fins al capdavall, on seia la Gina, i li va dir:

–Et fa res que sigui al teu costat?

–No –va dir la Gina.

El nen va seure, va deixar tot el que duia en un racó de la taula i a l'altre tros hi va posar el cap al damunt. La senyoreta va començar la classe com si el nen de la guerra no hi fos; i de mica en mica tothom es va calmar.

Al cap d'una estona, el nen de la guerra va alçar una mica el cap, però el va tornar a amagar de seguida. Després, va aixecar el cap del tot i va mirar el que li havia donat la senyoreta.

El primer dibuix que va fer en Damir a l'escola va ser un carrer amb les cases negres i foc que sortia per les finestres. La Gina se'l mirava de reüll. Va pensar: «Se li gastarà el retolador negre.»

Aquell dibuix feia molta angúnia. La Gina no estava gens pel que deia la senyoreta. Rumiava i rumiava com s'ho podia fer per distreure en Damir d'aquells pensaments.

La senyoreta ja ho veia, que la Gina badava, però no deia res perquè sabia que era una nena amb moltes idees i esperava que alguna d'aquestes idees servís per ajudar en Damir a no ser tan esquerp. Per això l'havia fet seure al seu costat.

I no es va equivocar. A segona hora tocava dibuix. La Gina va agafar un full blanc i hi va dibuixar un gat negre amb el morret i les potes de color rosa. Quan va estar fet, la Gina va escriure a sota, «gat», i va fer córrer el paper fins a la taula d'en Damir.

Ell va mirar el gat una bona estona, després va agafar el seu bloc, va girar el full i va començar a dibuixar un gos. S'hi va estar molta estona i li va sortir molt bé: «És un bon dibuixant, aquest Damir», va pensar la Gina. Se'l va mirar i va riure una mica.

Aleshores en Damir va agafar el braç de la Gina i li va dir una cosa que no va entendre, però amb el dit va assenyalar sota del seu gos, i després, sota del gat, allà on deia el nom.

–Ja ho entenc. Vols que t'escrigui com en diem! –va dir la Gina.

Va agafar un llapis i va escriure «gos». Aleshores en Damir va llegir les dues paraules, que sonaven una mica estranyes, i va fer un somriure ample a la Gina. Començaven a ser amics.

Núria Albó (adaptació)

El planeta dels minúsculs

Diu que va arribar un moment que no s'hi podia viure, en aquest món. Un dels principals problemes era que hi havia massa gent. Els homes i les dones s'havien dedicat durant anys i panys a reproduir-se, reproduir-se, reproduir-se, i tot d'una es trobaven que no hi cabien, a la Terra.

El pitjor de tot era que no hi havia menjar per a tothom. Perquè els humans, des de l'inici dels temps, havien caigut sobre la natura amb l'ànim desesperat de l'afamat que entra en una botiga de queviures i li diuen que avui tot és de franc. Havien caçat per menjar, per vestir-se, per adornar-se, per divertir-se... i el món a poc a poc s'havia anat quedant sense animals. I a més a més de caçar, els éssers humans tallaven arbres per fer cases, per fer mobles, per fer escudats i fins i tot per divertir-se. De manera que a poc a poc el món s'anava quedant sense arbres.

Per si de cas fos poc aquest cúmul de desgràcies, el poc aliment que quedava a la Terra se'l repartien entre uns quants i la majoria de gent es moria de gana. I això sí que no podia ser.

Vet aquí que un dia els governants del món van donar un cop de puny sobre la taula:

–S'ha acabat, això! –va dir el Governant Manaire.

–Això no pot continuar ni un minut més! –va afegir el Governant Impacient.

–Ja n'hi ha prou, d'aquest color! –va acabar dient el Governant Desconfiat.

Els tres governants del món van decidir cridar el famós savi Fermí Tarabí-Cuntí perquè posés remei a aquella situació lamentable.

–Miraré de fer-hi alguna cosa –va dir el savi quan els governants li van haver explicat el problema.

I es va estirar sobre un sofà que tenien allà mateix, va encendre una pipa que sempre se li apagava i es va posar a mirar les bigues del sostre amb moltíssima atenció.

Els governants, que eren gent d'acció, van exclamar:

–Però, es pot saber què fa?

–Penso –els va contestar el savi–. Abans de fer res, s'ha de pensar.

I va continuar estirat al sofà una bona estona més.

–Ja ho tinc! –va exclamar el savi, tot satisfet–. La solució és empètitir la humanitat!

–Empètitir-la? –va preguntar el Governant Desconfiat.

–Fer-la petita. Fer un món de nans, de personetes que no aixequin un pam de terra. D'aquesta manera amb molt poquet menjar ja quedarien tips. Com les formigues, que amb un granet de blat mengen tot el dia –va dir el savi.

–I qui s'empètitirà primer? –va dir el Governant Manaire.

–Els empètitirem tots alhora. Llançarem cinc coets a l'espai, un per a cada continent, carregat amb el gas reductor que he inventat. Després farem que esclatin tots cinc alhora.

El pla del savi Fermí Tarabí-Cuntí va desconcertar els tres governants, però al final va ser aprovat i ell es va tancar al seu laboratori per fer els preparatius.

El dia fixat, a l'hora fixada en punt, es van sentir, llunyanes, les cinc explosions (bum, bum, bum, bum, bum)... i un gas blanc, gairebé transparent, va recobrir la Terra com si fos un vel.

No va ser com si es fessin petits, sinó com si tot creixés vertiginosament al seu voltant. Passat el primer ensurt, es van poder deixar caure sobre la primera cadira, o la primera butaca, o el primer sofà que van trobar a mà.

–Visca! Visca el savi Tarabí-Cuntí! –cridaven els tres governants alhora.

I així va ser com els humans van començar a construir aquestes casetes tan petites que avui coneixeu i on avui viviu, i aquests camins vorejats de gespa altíssima. I per això en aquests temps amb un ou fan una truita i en menja tot un poble i encara en sobra.

I són ben feliços, sent tan petits com són. I gairebé ja ni es recorden d'aquella època, època llunyana i dissortada, quan no hi cabien i no tenien aliments.

Andreu Martín (adaptació)

COMPRESIÓ LECTORA

Lectura 1: No toca de peus a terra, la Terra!

1 Contesta les preguntes següents:

a) Per què va parar de girar la Terra? _____

b) Per què arribaven tard a l'escola la Paula i en Pau? _____

c) Què li va passar a la Terra quan es va constipar? _____

d) I aleshores, com eren els països? _____

e) Què va fer la gent per solucionar el problema? _____

2 Explica i opina: T'ha agradat aquesta lectura? Per què? _____

VOCABULARI

3 Explica el significat de l'expressió **amb un pam de llengua fora**:

4 Fixa't que aquestes paraules volen dir quasi el mateix. Completa les frases amb la paraula més adequada:

dilatar
ampliar
estarrufar
eixamplar

• Amb la calor, els rails es van _____.

• Van _____ la carretera amb dos carrils més.

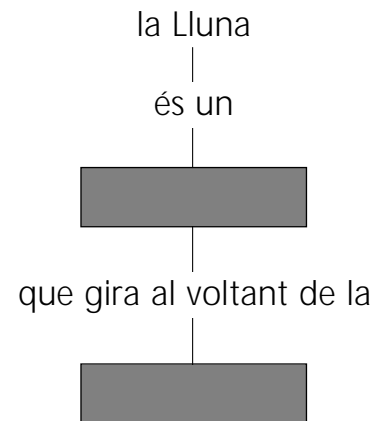
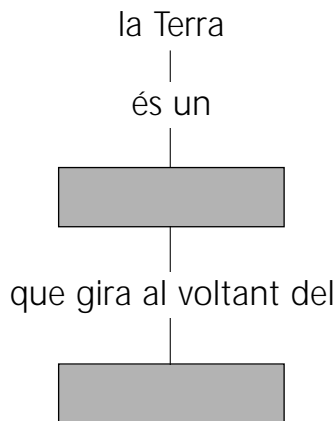
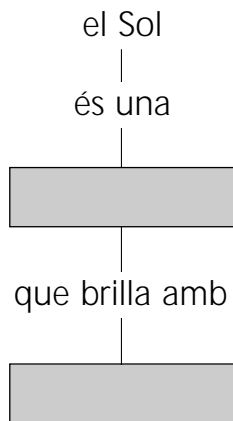
• Va anar a la perruqueria i li van _____ els cabells.

• Ha _____ el text després de consultar l'enciclopèdia.

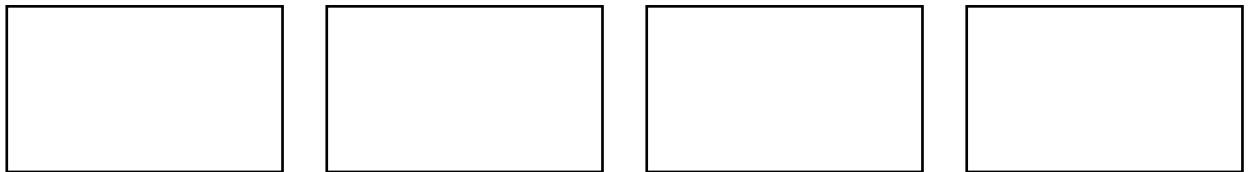
Lectura 2: Un viatge per l'espai

1 Completa aquest esquema sobre la lectura:

2 Dibuixa les fases de la Lluna i escriu el nom de cada una:

3 Escriu un petit text explicant per quins motius creus que seria molt difícil que els humans poguéssim viure a la Lluna.

VOCABULARI

4 Relaciona cada paraula amb el significat que li correspon:

planeta •	• Astre que brilla al cel amb llum pròpia.
estrella •	• Qualsevol cos celeste que hi ha al firmament.
satèl·lit •	• Astre sense llum pròpia que gira al voltant d'una estrella.
astre •	• Cos celeste sense llum pròpia que gira al voltant d'un planeta.

Lectura 3: L'assemblea dels ases

1 Contesta aquestes preguntes:

a) De què estaven queixosos els ases? _____

b) Què van decidir fer? _____

c) Quin tipus de fulla van escollir per escriure el document? _____

d) Qui va escriure el document? _____

2 Escriu situacions en les quals creus que és necessari fer una assemblea.

3 Opina:

• Creus que gràcies a la seva actuació, els ases van aconseguir una millor consideració social? _____ Per què? _____

• Quan el ruquet va decidir menjar-se la fulla de col, va prendre una decisió intel·ligent? _____ Per què? _____

VOCABULARI

4 Ratlla la paraula de cada grup que no vol dir el mateix que les altres:

vell
jai
ancià
avi
jove

ase
ruc
cavall
somer
burro

encàrrec
comensal
missió
feina
comesa

admiració
sorpresa
esbalaïment
resplendor
atordiment

Lectura 4: Picasso, un artista genial

1 Marca, en cada cas, la resposta correcta:

a) Un dels quadres més famosos de Picasso es diu:

- Les roselles*
- La Gioconda*
- Les senyorettes del carrer d'Avinyó*

b) Els quadres que va pintar Picasso el 1904 són de l'època:

- blava
- rosa
- cubista

c) Picasso treballava amb:

- pedra i guix
- tota mena de materials
- ferro

d) Picasso s'inspirava en l'art:

- de la seva època
- africà
- dels seus amics

e) Les obres de Picasso:

- de seguida van ser ben rebudes
- va costar que les entenguessin
- no s'entenen

f) Picasso era un artista que:

- pintava les coses tal com són
- investigava noves maneres de pintar
- cantava òpera

2 Explica i opina:

- Per què sorprenen els quadres que pinta Picasso? _____
- Creus que la professió d'artista és una feina fàcil? _____ Per què? _____

VOCABULARI

3 Relaciona cada paraula amb la definició que hi correspon:

pintor	•	• Persona que fa dibuixos sobre una placa dura.
dibuixant	•	• Persona que fa figures amb argila, fusta, pedra, bronze...
gravador	•	• Persona que pinta quadres o també parets.
escultor	•	• Persona que practica el dibuix.

Lectura 5: L'escriptura dels nombres

- 1 Marca quin creus que és el tema del reportatge que has llegit:
 - Els nombres són un invent dels àrabs.
 - Els romans tenien un sistema de comptar molt complicat.
 - Les maneres de comptar al llarg de la història.
- 2 Escriu, ordenats del més antic al més modern, els diferents sistemes de comptar.

- 3 Busca informació i contesta aquestes preguntes:
 - Què vol dir la paraula *calculus* en llatí? _____
 - Per què de comptar en diem calcular? _____

VOCABULARI

- 4 Busca en el diccionari les paraules següents i escriu-ne el significat:
 - sistema: _____
 - xifra: _____
 - posicional: _____
 - calcular: _____
 - cens: _____
 - impost: _____
- 5 Fixa't en l'exemple i escriu paraules que es formin a partir de les següents:

<table border="1"><tr><td>exemple</td></tr></table>	exemple	comerç	→	_____
exemple				
	civil	→	_____	
	cens	→	_____	
	número	→	_____	
	posició	→	_____	
	càlcul	→	_____	

Lectura 6: El soldà, el formatge i els ratolins

1 Contesta aquestes preguntes:

a) Era intel·ligent el soldà? _____ Per què? _____

b) A qui demanava consell? _____

c) Eren encertats els consells que donaven al soldà? _____ Per què? _____

2 Opina:

- Creus que és important aprendre coses i saber pensar per resoldre els problemes?

_____ Per què? _____

VOCABULARI

3 Omple el text amb aquestes paraules de la lectura:

saborosos

atret

desterrat

ignorants

esgarrapaven

A la gent d'aquell poble li agradava molt aprendre coses; no hi havia _____ . Una vegada un vailet, _____ per la fama de l'indret, va demanar si el voldrien de veí, ja que l'havien _____ de la seva ciutat perquè no li agradava barallar-se. Només hi havia un inconvenient: el vailet tenia dos gats que _____ els troncs dels arbres que donaven els fruits més _____. De seguida van trobar la solució: els van tallar les ungles!

4 Marca què vol dir l'expressió **estar content com unes pasqües**:

Estar bé.

Estar content.

Estar molt content.

► Busca a la lectura una altra expressió que vulgui dir el mateix que aquesta.

Lectura 7: La llegenda d'en Morgat

1 Marca l'afirmació que et sembli més exacta:

- Les llegendes expliquen fenòmens reals.
- Les llegendes són contes que serveixen per distreure la gent.
- Les llegendes són contes que tenen un fons de veritat.

2 Contesta aquestes preguntes:

- a) Quin fenomen ens explica la llegenda d'en Morgat? _____
- b) La veu que sent en Morgat, li diu sempre el mateix? _____
- c) Quina diferència hi ha entre el primer i tercer avís? _____
- d) Quan va sentir la veu per primera vegada, què va pensar en Morgat? _____

3 Numera aquestes frases segons l'ordre en què va passar la història:

- El pagès surt corrents.
- La terra fa una forta sotragada.
- En Morgat sent fins a tres vegades una veu que li recomana anar-se'n a casa.
- La plana queda inundada per les aigües.
- En Morgat està llaurant tranquil·lament els seus camps.

4 Fixa't que la llegenda ens dóna una explicació poc real de la formació de l'estany de Banyoles. Busca informació en una enciclopèdia i explica com es va formar el llac.

VOCABULARI

5 Marca què volen dir les expressions següents i escriu una frase amb cada una:

a) Quedar **groc d'espant** vol dir:

pàl·lid negre blanc

b) Un **bé de Déu** vol dir:

molt ric generós

Lectura 8: Peixos sorprenents

1 Marca, en cada cas, la resposta correcta:

a) Els peixos més petits fan:	b) Els peixos:
☐ 25 mil·límetres de llarg	☐ tenen tots el cap punxegut i el cos llis
☐ 9 o 10 mil·límetres de llarg	☐ tenen formes molt diferents
☐ 3 mil·límetres quan neixen	☐ tenen ales
c) El peix més gran és:	d) Les rajades es camuflen:
☐ el tauró	☐ assimilant-se a un tros d'alga
☐ la balena	☐ amagant-se a la sorra dels fons marins
☐ el tauró balena	☐ inflant-se com un globus

2 Explica com s'han camuflat els animals de les fotografies:

1. _____
2. _____
3. _____

VOCABULARI

3 Explica què vol dir l'expressió *estar a l'aguait*.

Lectura 9: El camí que no duia enlloc

1 Pinta l'opció correcta en cada cas:

- a) Dels tres camins que sortien del poble, l'un anava cap al

mar	riu

, el segon cap

al poble	a la ciutat

 i el tercer

anava a Roma	no anava enlloc

.
- b) En Martí sempre preguntava com era que ningú no havia anat mai

a veure on duia	al castell

.
- c) Tothom en el poble l'anomenava

Martí Caparrut	Martí Boig

 perquè

estava com un llum	era molt tossut

.
- d) Quan en Martí va ser prou gran va

buscar feina	anar pel camí misteriós

.
- e) Al final del camí, en Martí va trobar

un gos	un castell ple de tresors

.
- f) En Martí Caparrut va tornar al poble i

no va dir res a ningú	va explicar a

tothom la seva aventura

.
- g) Al vespre tothom enfilava el camí que no duia enlloc i

tornava amb les mans buides	també trobava molts tresors

.

2 Marca per què creus que en Martí va trobar la fortuna i els altres habitants del poble no:

Perquè no es va donar per vençut.

Perquè va tenir sort.

VOCABULARI

3 Fixa't que el verb **pregar** que surt a la lectura té més d'un significat. Busca'l en el diccionari i escriu una frase amb cada un dels significats que té.

Lectura 10: La fageda d'en Jordà

1 Marca quin et sembla que és el tema de la lectura:

- Les característiques de les fagedes.
- Les passejades amb carro per les fagedes.
- La bellesa i la importància de la fageda d'en Jordà.

2 Contesta aquestes preguntes:

- a) Què és una reserva natural? _____
- b) On està situada la fageda d'en Jordà? _____
- c) Què és una fageda? _____

VOCABULARI

3 Escriu el nom dels arbres de les fotografies:

4 Explica quin significat té la paraula pres en els versos següents:

«El caminant [...] és pres de la fageda d'en Jordà,
presoner del silenci i la verdor.»

- El caminant queda tan admirat de la bellesa del bosc que no en vol marxar.
- El caminant s'ha perdut enmig del bosc i no pot sortir.
- Uns personatges (el silenci i la verdor) han empresonat un caminant.

Lectura 11: El Nepal, espectacular

1 Pinta el Nepal en aquest mapa i escriu un petit text explicant com és:

2 Contesta aquestes preguntes:

a) Quants nens hi ha al Nepal? _____

b) Per què hi ha molts nens i nenes que no van a l'escola, al Nepal? _____

c) Quines feines fan els nens del Nepal? _____

3 Explica quines diferències hi ha entre la manera de viure dels nens del Nepal i la teva manera de viure.

VOCABULARI

4 Marca, en cada cas, la resposta correcta:

a) Un emplaçament estratègic és:

un lloc molt ben situat

un pla de guerra

b) Una peça clau és:

Un clau format per una sola peça

un element imprescindible

1 Contesta les preguntes següents:

a) Si Pimi diu que té els mateixos anys que vosaltres, quants anys deu tenir?

b) Què vol dir el pare quan diu que Pimi sembla de goma?

c) I quan la seva mare diu que sembla vinagre? _____

d) Creus que el vinagre és una cosa bona com els gelats? _____ Per què?

2 Marca què ha de passar primer per poder explicar una història real:

S'ha d'inventar.

Ha de passar.

3 Dedueix i completa:

El senyor Moliner té una filla que espera una criatura. Això vol dir que el senyor Moliner aviat serà _____ i la seva filla serà _____.

VOCABULARI

4 Relaciona cada expressió amb el dibuix que li correspon:

de genollons

a collibè

a la gatzoneta

a peu coix

de bocaterrosa

Lectura 13: El país d'Oleanna

1 Contesta aquestes preguntes:

a) Quina característica especial tenien els habitants d'Oleanna? _____

b) Per què hi havia persones que no tenien aquesta característica? _____

c) Què sabien fer més bé els oleannencs no voladors? _____

d) Per què no s'adonaven els altres oleannencs de les qualitats dels no voladors?

2 Marca per què, quan es feien grans, els nens i les nenes no voladors no podien treballar en els oficis més ben considerats:

No estaven prou preparats.

No hi havia ascensors ni escales als edificis.

No tenien amics.

3 Opina: Creus que els oleannencs no voladors estaven marginats al seu país? Per què?

VOCABULARI

4 Marca les expressions que volen dir el mateix que **en un bot**:

En una esgarrapada.

En va.

En un vol.

En una correguda.

En un sol cop.

Lectura 14: El nen de la guerra

1 Contesta aquestes preguntes:

- a) Qui és el protagonista de la lectura? _____
- b) Per què l'anomenen «el nen de la guerra»? _____
- c) Com és que en Damir només s'estarà uns mesos a l'escola? _____
- d) Per què no aixeca el cap la primera estona, en Damir? _____
- e) Per què dibuixa un carrer amb cases que treuen foc per les finestres? _____
- f) Què fa la Gina per comunicar-se amb en Damir? _____

2 Explica i opina:

- De quin país et sembla que devia venir en Damir? _____
- Coneixes algun país on actualment hi hagi guerra? _____ Quin? _____
- T'ha agradat aquesta lectura? _____ Per què? _____

VOCABULARI

3 Fes un dibuix que il·lustri l'expressió **mirar de reüll**:

4 Completa les frases amb el verb que més s'hi adigui:

observar
contemplar
fullejar
badar

- Si _____ els estels, ens podem orientar de nit.
- No tenia pressa i _____ pels aparadors de les botigues.
- _____ la bellesa d'aquest paisatge!
- No em llegeixo tot el còmic; només el _____.

Lectura 15: El planeta dels minúsculs

1 Numera aquestes frases segons l'ordre de la narració:

- Les persones s'acostumen a ser petites i són molt felices.
- La Terra està massa poblada.
- Els governants aproven el pla del savi.
- Els governants de la Terra estan molt preocupats i demanen consell a un savi.
- El savi els proposa empètitir la humanitat amb un gas reductor.
- No hi ha prou aliments per a tothom per culpa de la cacera i la tala de boscos.
- El dia i l'hora fixada, el gas s'escampa per la Terra i fa la gent petita.
- La gent se sorprèn de la nova mida.

2 Contesta aquestes preguntes:

- a) Quins són els problemes que planteja l'autor? _____
- b) Creus que són molt fantàstics o no? _____ Per què? _____
- c) Et sembla encertada la solució del savi Fermí Tarabí-Cuntí? _____
Per què? _____

3 Explica si estàs d'acord amb la frase del savi Tarabí-Cuntí. Justifica la teva resposta:

Abans de fer res, s'ha de pensar.

VOCABULARI

4 Escriu dues paraules sinònimes i dues paraules antònimes d'empètitir:

empètitir —▶ sinònims: _____

▶ antònims: _____